

קונטרס

משעינות החיים

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

פרשת בהעלותך תשפ"ה • גליון תפד
פה יוצאן סיטי יצ"ו

©

כל הזכויות שמורות

י"ל ע"י

מכון שלמה משנתו

להוצאת ד"ת של כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

שע"י איגוד חסידי צאנז זוועהיל

להערות והארות

או להזמנת הגליון נא לפנות לטעל:

201-455-7269

בארה"ק:

052-712-6945

דוא"ל:

mayunoshachaim@gmail.com

דרוש לפרשת בהעלותך

תשע"ה

כפרה על לשה"ר בעסק התורה ובסיוע לעסק התורה

ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח כי אשה כושית לקח וגו'. והענין סר מעל האוהל והנה מרים מצורעת כשלג ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת (במדבר יב, א - י). ובגמרא (שבת צז, א), ויחר אף ה' במ וילך (במדבר יב, ט), מלמד שאף אהרן נצטרע, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה בן בתירא, עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדברך התורה כסתו ואתה מגלה אותו, ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק. ויש להבין דקדוק אמרו 'עקיבא' בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, הרי עמו היה מדבר ולמה היה צריך להזכיר את שמו. וכתבו בספרי דרוש (עי' חידושי חתם סופר הנדמ"ח בשבת שם), דממה שחזר והזכיר את שמו משמע שכוונתו לומר דדייקא לרבי עקיבא לשיטתו קשה 'התורה כסתו ואתה מגלה אותו'.

א) ואענה גם אני חלקי, דהנה בעיון יעקב כאן כתב: אף על גב דכתיב בהדיא 'ותדבר מרים ואהרן' הרי ששניהם שווין בחטא ובודאי עונשן שווין, וכי משוא פנים יש בדבר. וליכא למימר משום דמרים התחילה לדבר כמו שפירש רש"י דמדכתיב מרים ברישא [וכן כתב מהרש"א בחידושי אגדות שם], דלמא הא דחשיב מרים ברישא היינו משום שהייתה זקינה יותר מאהרן, ולעולם שניהם דברו בשווה, וכדכתיב הלא גם בנו דבר ה'. ועוד קשה מה בכך שמרים היא שהתחילה לדבר, סו"ס גם אהרן דיבר ומה סברא לחלק ביניהם, והרי על כולם אמרו (דברים רבה ה, י) לשון הרע הורגת שלשה האומרו והמקבלו ומי שנאמר עליו.

אלא נראה דפליגי בהא דאיתא בערכין (טו, ב), אמר רבי חמא ברבי חנינא מה תקנתו של מספרי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה שנאמר (משלי טו, ד) מרפא לשון עץ חיים, ואין לשון אלא לשון הרע וכו', ואין

עץ חיים אלא תורה וכו'. רבי אחא ברבי חנינא אומר, סיפר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברוח הקודש שנאמר (תהלים יב, ד) יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. ולפ"ז יש לומר, דמ"ד אף אהרן נצטרע ס"ל כמאן דאמר סיפר אין לו תקנה, לכך היה אהרן צריך ג"כ לסבול עונשו כמו מרים כיון שחטאם שווין. ולמ"ד אהרן לא נצטרע סבירא ליה דיש תקנה למספר לשון הרע בתורה, וכיון שהיה אהרן עוסק בתורה כמו שנאמר (מלאכי ב, ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו ניצול מעונשו, מה שאין כן מרים כי נשים אסורות בתלמוד תורה, לכך נענשה מרים ולא אהרן, עכת"ד בתוספת ביאור.

ולפי דבריו יש להמתיק את דברי רבי יהודה בן בתירא שאמר 'עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדברין התורה כסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו הרי אתה מוציא לעז על אותו צדיק'. כוונתו לומר **אם כדברין** שנצטרע אהרן, הרי גם אם היה ראוי לעונש **התורה כסתו**, שהיה ראוי שיתכפר חטאו בזכות התורה שעסק בה וכמ"ד סיפר יש לו תקנה, **ואתה מגלה אותו, ואם לאו**, היינו שאהרן לא היה צריך כלל לכפרה ותקנה, **אתה מוציא לעז על אותו צדיק**.

ובזה יש לפרש טעם הדבר שקודם שנתפרש עונשה של מרים שלקתה בצרעת הקדים הכתוב לומר 'והאיש משה עניו מאד', דהנה בגמ' שם אמרו, אמר רבי חמא ברבי חנינא מה תקנתו של מספרי לשון הרע אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה שנאמר (משלי טו, ד) מרפא לשון עץ חיים וגו', ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו שנאמר (שם) וסלף בה שבר ברוח. אם כן גם אם לא הייתה למרים תקנה על ידי עסק התורה, עדיין הייתה לה תקנה אחרת שתשפיל דעתה. על כן הקדים הכתוב 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה', שמשה הוא שהיה מצויין במידת הענווה, ואילו מרים לא השפילה דעתה כל כך, והוא שגרם לה שנענשה על חטא לשון הרע, כיון שלא הייתה לה תקנה לא על ידי תורה ולא על ידי שפלות הרוח.

(ב) ברם הנה בגמ' (סוטה כא, א) לגבי הא דתנן יש זכות תולה בסוטה לג' שנים קאמר הש"ס, זכות דמאי, אילימא זכות דתורה, הא אינה מצווה ועושה היא וכו'. רבינא אמר, לעולם זכות תורה ודקאמרת אינה מצווה ועושה, נהי דפקודי לא מפקדא, באגרא דמקרין ומתניין בנייהו ונטרן להו לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא מי לא פלגאן בהדייהו, עיי"ש. מבואר דלדעת רבינא זכות התורה מגינה גם על הנשים, והדרא קושיא לדוכתה מדוע נצטרעה מרים ואהרן

לא נצטרע. וצריך לומר, דאף שהאשה מסייעת לעסק התורה, מכל מקום אין זכות המסייע גדול כזכותו של העוסק בתורה בעצמו, ולכן לא היה בכוח הסיוע שסייעה מרים לעסק התורה להגן עליה מן הצרעת. אכן רבי עקיבא דס"ל דאף אהרן נצטרע, סבר דאין לחלק בין העוסק בתורה עצמה לבין המסייע לעסק התורה, ומש"ה הוכרח לומר דאף אהרן נצטרע, דאין סברא לחלק בין אהרן למרים.

והיה נראה לומר דבאנו בזה למחלוקת אם יש להחשיב את הכשר המצווה כחלק מן המצווה עצמה, וכפי שנחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא (שבת קל, א), דלדעת רבי אליעזר מכשירי מילה דוחין את השבת, הרי דס"ל שמכשירי המצווה דינם כמעשה המצווה עצמה, ואילו לדעת רבי עקיבא אין מכשירין דוחין את השבת, הרי דס"ל שאין דין המכשירין שווה למעשה המצווה גופא. דלרבי אליעזר שמכשירי מילה דינן כמצוות מילה עצמה, הכ"נ האשה המסייעת לעסק התורה זכות התורה מגין עליה כמו על העוסק בתורה בעצמו. ואילו לרבי עקיבא דמכשירי מילה אין דינם כמילה עצמה, הכ"נ אין זכות האשה המסייעת בעסק התורה כזכות העוסק בתורה בעצמו.

ומעתה יתבארו על נכון דברי רבי יהודה בן בתירא, שאמר לו לרבי עקיבא 'עקיבא' בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, דהתינח אילו היית סבור כרבי אליעזר שאין לחלק בין מכשירי המצווה וההכנה אליה לבין המצווה עצמה, שפיר היה מסתבר שגם אהרן נענש ללקות בצרעת, כי כשם שלא עמדה למרים זכות ההכנה לעסק התורה, כך לא הועילה גם לאהרן זכות עסק התורה. אבל **עקיבא לפי שיטתו בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין**, שהרי אתה סבור שאין מכשירי מילה דוחין את השבת לפי שמעלת ההכנה למצווה אינה כמעלת המצווה עצמה, ואם כן שפיר יתכן מצד הסברא שמרים נצטרעה ואהרן לא נצטרע, לפי שאהרן הייתה לו זכות התורה ולמרים לא הייתה זכות התורה, ואיך תאמר שאף אהרן נצטרע.

ג) בדריך זה יש לפרש גם מה שאמרו שם בגמ' עוד (שבת צו, ב), תנו רבנן מקושש זה צלפחד וכו' דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה בן בתירא, עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדברך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו, ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק, עיי"ש. דהנה התוס' (פסחים מז, ב ד"ה רבה בסופו) כתבו להקשות לרבה דאית ליה הואיל, אם כן יכול לפטור את כל העושה מלאכה בשבת מטעם הואיל וראוי לחולה

שיש בו סכנה. ותרצו, כיון דחולה שיש בו סכנה לא שכיח כלל לא אמרינן הואיל. והקשו המפרשים (עי' אור חדש פסחים מו, ב בשם השאגת אריה), לשיטת רבי אליעזר דמכשירי מילה דוחין את השבת, יש לפטור בכל מלאכה הראוייה למכשירי מילה, הואיל וראוי למכשירי מילה שמחללין עליהן את השבת, דהא מילה שכיחא, ואם כן מדוע התחייב המקושש, הרי העצים הללו היו ראויים לצורך מכשירי מילה, ויש לפוטרו מדין הואיל.

נמצא דלרבי אליעזר דאמר מכשירי מילה דוחין את השבת אין מניעה כל כך לגלות את שמו של המקושש כיון שלא היה חטאו מבורר. אבל לרבי עקיבא דס"ל דמכשירי מילה אין דוחין את השבת, חטא המקושש בביור במה שהיה מקושש עצים ביום השבת. ולזה שפיר אמר לו רבי יהודה בן בתירא עקיבא אתה לפי שיטתך בין כך ובין כך עתה עתיד ליתן את הדין, שהרי לפי דעתך חטא המקושש מבלי שום הוראת היתר, ולא היה לך לגלות את שמו (ועי' מעשי למלך על הרמב"ם הלכות בית הבחירה פרק א' הלכה א').

לפי דרכנו יש לפרש את דברי המדרש (הובא בעיני יעקב סנהדרין צ, ב, משען המים בפרשתן, ובישמח משה בפרשתן בשם ספר עטרת שלמה), הרוצה לידע תחיית המתים מן התורה יראה והנה מרים מצורעת כשלג (במדבר יב, ט), עכ"ל. והוא פלאי. אכן לפי דברינו יתפרש, דהנה אמרו חז"ל (נדרים סד, ב) ד' חשובין כמות, עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים, ומכל שכן לפי מה שאמרו בגמ' שהמספר לשון הרע כבר כרתו דוד ברוח הקודש, אם כן הוא נחשב ממש כמות, וכפי שאמר אהרן (במדבר יב, יב) אל נא תהי כמות. ומכל מקום בזכות התורה יש תקנה גם למי שסיפר לשון הרע. וזהו הרוצה לידע תחיית המתים היינו שיש תחייה ותקנה למצורע גם אחר שכרתו דוד ברוח הקודש והוא נחשב כמות, מן התורה בכוח התורה שהוא עוסק בה, יראה והנה מרים מצורעת כשלג, שמרים לקתה בצרעת ואילו אהרן לא לקה, מטעם שהתורה הגינה עליו. ויש לפרש בזה את דקדוק לשון המדרש 'הרוצה לידע תחיית המתים מן התורה', ולא אמר 'מניין לתחיית המתים מן התורה' (עי' סנהדרין צח, ב), לרמז שהרוצה לידע בעצמו שחטאו יתוקן על ידי עסק התורה יתבונן בכתוב שנאמר והנה מרים מצורעת כשלג.

ד) אכן כל דברינו אלה הם לפי פשטות הסוגיא, דרבי עקיבא ס"ל שאין מכשירי מילה דוחין את השבת לפי שאין מעלת ההכנה אל המצווה כמעלת גוף המצווה. ברם זקה"ק בתורת מהר"ש (הנספח בספר מרדכי בשער המלך

בחי' לשבת קל, א) אמר לפרש, דבאמת אחר שהתורה ריבתה על מצווה שתדחה את השבת ואי אפשר לקיים את המצווה בלי מכשירה, גם המכשירים הם בכלל המצווה כסברת רבי אליעזר, אמנם רבי עקיבא ושאר חכמים סוברים דאף שמן התורה גם המכשירין דוחין את השבת, מכל מקום מפני מראית העין אי אפשר לזלזל בשבת קודש כל כך, שהמון העם יראו ויבואו לחלל שבת גם לצורך עצמן, כי כמעט אי אפשר להיזהר אם יכרתו עצים ויעשו פחמין עסק גדול כזה ולא ישתמשו גם קצת לצורך עצמן. ולכן אמרו חכמים מדרבנן שאין מכשירין דוחין את השבת, כדי שרוב העולם לא יבואו למכשול חילול שבת קודש. מה שאין כן לרבי אליעזר ותלמידיו שהיו דבקים על ידי המצווה כל כך בהשי"ת עד שגם במכשירים הייתה להם דבקות כמו במצווה עצמה, ועבורם אין חשש ח"ו שיבואו לחלל שב"ק, שהיו נזהרים מאד מכל נדנוד עבירה, לכן בעירם לא נגזרה הגזרה, אבל להלכה רוב העולם אינם נזהרים כל כך ופעמים יכולים לבוא למכשול כנ"ל וצריכים לפסוק שמכשירים אינו דוחים את השבת, עכ"ד.

וכעין זה ראיתי בספר דברי ישראל בסופו בליקוטים מהרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זצוק"ל, שדקדק בלשון המשנה כלל אמר רבי עקיבא וכו', דלכאורה כיון דרבי עקיבא בא לחלוק על רבי אליעזר, היה לו לומר 'רבי עקיבא אומר כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ושאי אפשר לעשותה מערב שבת דוחה את השבת'. ולמה אמר 'כלל אמר רבי עקיבא' שנראה כאילו רבי עקיבא בא לפרש את דברי רבי אליעזר כמובן. וגם צריך להבין סברת רבי אליעזר, כיוון שבאמת אפשר לעשותה מערב שבת, אמאי באמת דוחה את השבת יעשה מערב שבת כמובן.

אלא רבי אליעזר לפי בחינתו וקדושתו סבר כיון שההכנה דמצווה הוא מגופי המצווה כנ"ל, וצריך שיהיה ההכנה בזמנה של המצווה דווקא ולא קודם כנ"ל, נמצא שהיא מלאכה שאי אפשר לעשותה מערב שבת שדוחה שבת. ולכך אמר רבי אליעזר כורתין עצים ועושין איזמל בשבת בזמנה של המצווה. ורבי עקיבא מודה לדבריו, אמנם זאת היא ליחידי סגולה למי שמקיים המצווה בבחי' רבי אליעזר. אבל הנה התורה לכלל ישראל ניתנה ומי שאינו בבחינה זו ואינו בר הכי שהוא יכול לעשות את ההכנה מקודם כדברינו הנ"ל, נמצא שהיא מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת שאינה דוחה את השבת. וזהו שאמר 'כלל אמר רבי עקיבא', פ", כלל היינו לכלל ישראל שאינם בבחי' זו, אמר רבי

עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת, כי הוא יכול לעשות את ההכנה מקודם מערב שבת כנ"ל, עכת"ד.

ועל פי דבריו יש לבאר דקדוק לשון רש"י (שבת שם), כלל אמר רבי עקיבא, נחלק על רבי אליעזר במכשירי מצווה וכו', עכ"ל. וצריך ביאור מה כוונת רש"י ללמד בזה. אכן לפי דבריהם הוא מדוקדק היטב, דכיוון דהלשון 'כלל' אמר רבי עקיבא' משמעו שבא לפרש ולא לחלוק, על כן פירש רש"י, דכאן כוונתו לחלוק על רבי אליעזר. וכדברי זקה"ק בתורת מהר"ש והרה"ק מקאזמיר שדעת רבי עקיבא לומר דאע"פ שמעיקר הדין היה ראוי שיהיו מכשירי מצווה דוחין את השבת, מכל מקום לעניין פסק ההלכה ל'כלל' ישראל נחלק רבי עקיבא ואמר דאין מכשירי מצווה דוחין את השבת.

והנה לולא דברי העיון יעקב דרבי עקיבא ס"ל כמ"ד סיפר אין לו תקנה, היה אפשר לומר, דלעולם רבי עקיבא דאמר אף אהרן נצטרע נמי ס"ל כמ"ד סיפר יש לו תקנה בעסק התורה, ובאמת מהאי טעמא התרפא אהרן תיכף אחר שנצטרע, כמו שאמרו שם בגמ' תניא כמ"ד אף אהרן נצטרע דכתיב ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת, תנא שפנה מצרעתו, עיי"ש, הרי שאהרן התרפא מיד לפי שהגינה עליו זכות התורה, ואילו על מרים שאינה מצווה בלימוד התורה לא הגינה זכות התורה ולכן לא נתרפאה מצרעתה מיד.

ומעתה יש לפרש את מאמר הגמ' שלפנינו באופן אחר, ויחר אף ה' במ וילך, מלמד שאף אהרן נצטרע, דברי רבי עקיבא, ובהכרח שאמר כן לפי שהוקשה לו כיון שמרים ואהרן שניהם דיברו במשה מדוע היה חילוק ביניהם לעניין העונש וכי משוא פנים יש בדבר, ולזה הוכרח לומר דאף אהרן נצטרע. אלא דאכתי תקשי אם כן מדוע נתרפא אהרן מיד ואילו מרים נשארה בצרעתה, וצריך לומר כדברינו הנ"ל דרבי עקיבא ס"ל סיפר יש לו תקנה, ולכן אחר שנצטרע פנה מצרעתו. על כן אמר לו רבי יהודה בן בתירא, עקיבא, אתה לשיטתך שהנך מודה מעיקר הדין לסברת רבי אליעזר שההכנה והסיוע למצווה דינם כמו המצווה עצמה, אם כן הדרא קושיא לדוכתה מדוע פנה אהרן מצרעתו מיד ואילו מרים לא נתרפאה מיד, הרי גם למרים היה ראוי שתעמוד הזכות שהיא מסייעת לבעלה ולבניה לעסוק בתורה, ואכתי תקשי וכי משוא פנים יש בדבר, ואם כן בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדברך התורה כסתו ואתה מגלה אותו, ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק.

בעידן רעזא דרעוין פרשת בהעלותך

תשס"ט

בתוה"ק וידבר ה' אל משה לאמור, דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרת אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה, וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחיה מקשה הוא, כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה, וברש"י (ד"ה בהעלותך) למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, וכבר עמדו בזה כל המפרשים במה נתיישרה דעתו של אהרן בזה שהוא מדליק ומטיב את הנרות, הרי רצה ליטול חלק בחנוכת המזבח דייקא.

וברמב"ן הקשה מה טעם לחלישות הדעת של אהרן, והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המלואים, וכן הקשה גם באוה"ק דבהקרבנות החנוכה עצמה של כל הנשיאים הרי הוא היה המקריב, ולמה לא ריצהו אלא במנורה. עוד הקשה באוה"ק למה כפל לומר דבר ואמרת במילות שונות, ועוד הלא המצוה עצמה כבר כתובה בפרשת תרומה (שמות כה, לז) והעלה את נרותיה והאיר על עבר פניה, ולמה חזר לשנותה כאן.

ובאור החיים הק' כתב עפ"י מה שאמרו (מנחות פח:) וז"ל כיצד עושה מסלקן ומניחן באוה"ל ומקנחן בספוג ונותן בהם שמן וכו' עד כאן, ולסברת החולק על סברא זו וסובר דקביעי נרות, סובר גם כן שהיו קנים דקים שבהם נרות קבועים, והיה כופפם למטה עד שהיה מטיבם ומקנחם וחוזר וזקפם כבראשונה, ואני אומר, אילו הייתי שם הייתי מוכיח ודן לפנייהם מהכתובים דלא קביעי נרות, (והוא פלא שהאוה"ק יכתוב כן), ופשטיות הכתובים יגידו כי לא קביעי נרות. וכפי זה נשכיל כוונת תשובת ה' לאהרן, כי אהרן היה מתאנח על

חנוכת המזבח, והשיבו הקדוש ברוך הוא חיך שלך וכו', פירוש מעשה המנורה שמוריד הנרות ומניחן באוהל ומקנחם, וחוזר ובונה אותם מחדש ומדליקה, הרי הוא כל יום כעושה מעשה חדש, שמחנך הוא המנורה בכל הדלקה והדלקה.

וז"ל לבאר הענין מה שרצה אהרן שיהיה לו חלק דווקא בחנוכת המזבח. ונקדים דברי הספורנו בפרשתן בביאור הענין שאמה"כ אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, וז"ל, כשתדליק את שש הנרות אל מול פני המנורה שהוא הקנה האמצעי, וזה כשתפנה שלהבת כל אחד מהששה נרות אל הקנה האמצעי, אז יאירו שבעת הנרות, כל השבעה יאירו וישפיעו אור עליון לישראל, שיוורו היות אור הימנים ואור השמאלים מכוון ופונה אל אור הקנה האמצעי שהוא עיקר המנורה, ושכן ראוי שכוונת המיימינים העוסקים בחיי עולם והמשמאלים העוסקים בחיי שעה העוזרים למיימינים, תהיה להפיק רצון הא-ל יתברך, באופן שיושג מכווננו בין כולם וירוממו את שמו יחדו כמו שקבלו עליהם.

ובזה מבאר המשך הכתוב וזה מעשה המנורה מקשה, שזה התכלית בעצמו המכוון בהדלקת הנרות אל מול פני המנורה, הוא בעצמו מכוון בענין חיוב היות המנורה מקשה, להורות האחדות המכוון לתכלית אחד בעצמו ע"כ, והיינו שהתורה מלמדנו שאל יפול לב האדם שהוא לא זכה להיות מן המיימינים שתורתם אומנתם ועוסק כל היום בצרכי אוכל נפש, מאחר שגם הוא חשוב לפני המקום, שהרי כשהוא תומך בתלמידי חכמים הרי הוא עוסק באותה תכלית ויש לו אותה מטרה כהתלמיד חכם שעוסק בתורה להפיק רצון הא-ל יתברך.

ולפי דברי הספורנו דקני המנורה מרמזים להתלמידי חכמים והתומכי תורה, יש לבאר מה שמצינו בלמנצח בצורת מנורה (עיין בעבודת הקודש להחיד"א- צפורן שמיר ס"ב אות יח) שמתחלת מצד שמאל, על אף שבכל התורה מצינו ימין תחלה. אמנם מצינו שיעקב אבינו ומשה רבינו הקדימו זבולון ליששכר בברכתם, מכיון שרק ע"י שמח זבולון בצאתך יתכן להיות ויששכר באהליך, ולכן בקני המנורה הרומזים ליששכר וזבולון וכו"ל, מתחילים מצד שמאל להורות שחיבה יתירה נודעת להתומכי תורה שמסייעים להעוסקים בתורה.

ויש להוסיף נופך דהנה יש ב' סוגי תלמידי חכמים יש תלמיד חכם המתפרנס מאחרים ועי"ז עוסק בתורה בלי דאגת הפרנסה, והתומכי תורה הם

בבחינת מכשירי מצוה שמאפשרים לו לעסוק בתורה, ובכגון דא אמורים דברי הספורנו. אמנם יש תלמיד חכם שהוא בבחינת שבת כהתנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי שלא היה צריך כלל להתומכי תורה, וישב במערה י"ג שנים ועסק בתורה בלי שום עזר אנושי, והנה מבואר בספה"ק (של"ה הק' פ' ויק"פ ועוד) דשבעת קני המנורה רומזים לשבעת ימי שבתא והנר האמצעי מכוון לשב"ק, וכמו שאמרו רז"ל (פסחים קו.) שלשה ימים קודם השבת דהיינו מיום רביעי ואילך נקרא מקמי שבתא, ושלשה ימים אחר השבת דהיינו אב"ג מקרי לאחר שבתא, והשבת הוא כאמצעי, ולדרכנו י"ל דהנר האמצעי רומז לת"ח כזה שהוא בבחינת שבת שאינו צריך להתפרנס מאחרים, והשלשה קנים מימין רומזים להעוסקים בתורה שאינם במדרגה זו, שהם צריכים להגיע אל השלשה קנים משמאל הרומזים להתומכי תורה שמסייעים ומחזיקים בידי לומדי תורה, וכדברי הספורנו.

ורואים בזה מעלת המחזיקי תורה שהם בבחינת מכשירי מצוה שהם קדומים לפני הלומדי תורה, שבלעדי זבולון לא היה יששכר עוסק בתורה, ומצינו בגמ' (שבת קל.) דלרבי אליעזר מכשירי מצוה ג"כ דוחין שבת, ואיתא מזקה"ק רבי שלמ'קה זי"ע (הובא בתורת מהר"ש בסו"ס מרדכי בשער המלך) על דברי הגמ' שם דר"א מתיר מכשירי מצוה ור"ע חולק, וכדתנן שם כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת, ובגמ' שם ת"ר במקומו של ר"א היו כורתיים עצים לעשות פחמים לעשות ברזל בשבת וכו' עיר אחת היתה בא"י והיו עושין כר"א והיו מתים בזמנם, ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה המלכות גזירה על ישראל ועל אותו העיר לא גזרו, ויש לדייק דאם זכו לכל דברים האלו אמאי אכן אין הלכה כר"א, ומה גם דבגמ' (שם קלג.) פסיק כר"ע גם לגבי פסח אע"ג דלא שייך האידנא, וכתבו התוס' (שם ד"ה ותנן נמי) דהא דלא פריך הלכתא למשיחא משום דלא לומי פיסקא דמילה פסיק נמי גבי פסח דתילף מינה שפסק ברור הוא לכל דבר, וכ"כ למה, מאחר שמסופר בגמ' מעלת הפוסקים כר"א.

ומבאר זקה"ק דטעמו של ר"א הוא דמכשירי מצוה הם ג"כ חלק מהמצוה, וכידוע מצדיקים שההכנה להמצוה הוא יותר גדול מהמצוה עצמה ולכן דוחין את השבת כהמצוה עצמה, אמנם ר"ע ושאר חכמים סוברים דאף שמן התורה גם המכשירים דוחין שבת, א"א לזלזל בשב"ק כ"כ מפני מראית העין שההמון יראו ויבואו לחלל שבת גם לצורך עצמם, ולא יבינו שגם מכשירי

המצוה הם כהמצוה עצמה, משא"כ לר' אליעזר ותלמידיו שגם במכשירים היה להם דביקות גדול כמו במצוה עצמה ובודאי אין חשש שיבואו לידי חילול שבת, לכן בעירם לא נגזרה הגזירה, וזהו 'כלל' אמר ר"ע מכיון שהתורה ניתנה לכלליות ישראל א"א לקבוע כן הלכה לכולם מאחר שיש לחשוש לההמון עם שלא ידעו ליזהר.

ולפי דברי זקה"ק יתבאר בטוב טעם מה שכתב הב"י (ביו"ד סי' קנ"ז) דאפי' לדעת הרמב"ם דעל שאר עבירות אם נהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, אם הוא אדם גדול וחסיד וירא שמים רשאי לקדש השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה, והוא עפ"י מה דאיתא בזוה"ק (יתרו צא.) דרמ"ח מצוות עשה נכללים באנכי ה' אלקיך, ושס"ה מצוות לא תעשה נכללים בלא יהי' לך, והענין מבואר בספה"ק (עיין בעבודת ישראל אבות פ"ג מ"י) שהרי כל המצוות עשה הם להתחבר להקב"ה, והמצוות לא תעשה הם הדברים המקלקלים את ההתחברות, ונמצא שכל המצוות הם כעין מכשירי מצוה לאנכי ולא יהי' לך, וא"כ באדם גדול וחסיד וירא שמים שיש לו דביקות גדול במכשירין כמו במצוה עצמה וכדברי זקה"ק הנ"ל, שפיר יש לו למסור נפשו גם על שאר מצוות, מכיון שהם מכשירין לאנכי ולא יהי' לך שהם ביהרג ולא יעבור.

ולהנ"ל יובן שפיר מה שחשקה נפשו של אהרן שיהי' לו חלק בהחנוכה דייקא, שהיה רוצה להגיע למדריגה שגם ההכנה להמצוה יהי' כמצוה ממש, ולכן לא הסתפק בזה שהיה מקריב קרבנות ומקטיר את הקטורת ומדליק את הנרות, שאלו הם גופי מצוות, ואף הטבת הנרות פסק הרמב"ם (הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"י) דהוי מצוות עשה ולא הכנה להדלקה גרידא, ואהרן רצה להראות החשיבות המיוחדת שיש במכשירי מצוה ושאלף הם דוחין את השבת.

ובדרך זה יבואר תשובת הקב"ה לאהרן חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומיטב את הנרות, דהנה על אף שהטבה מצוה בפני עצמה הוא מכל מקום הרי ההטבה משמשת כהכנה להדלקה, ואעפ"כ עשה אהרן ההטבה וההדלקה באותו התלהבות ובאותו דביקות, ובעת ההטבה כבר בער בקרבו אש קודש לקיים מצות ה', ולכן לא היה מן הצורך שיהי' לאהרן חלק בחנוכת המזבח כדי להראות החשיבות של הכנה למצוה, מכיון שכבר ראו זאת ע"י שהשווה עבודתו בהטבה ובהדלקה.

עוד יש לומר דע"י הדלקת המנורה גופא הוכר אצל אהרן דאין חילוק אצלו בין מכשירי מצוה להמצוה בעצמו, דהנה בפרשת תצוה ששם הוא עיקר ציווי המנורה כתיב יערוך אותו בלשון יחיד, ודרשו חז"ל (מנחות צח:): דקאי על הנר המערבי ולא נזכר כלל הדלקת ז' קני המנורה, רק בפרשתו כתיב בהעלותך את הנרות ולא בלשון ציווי רק כשתדליק את כל הז' נרות יאירו אל מול פני המנורה (ועי' מש"כ בזה בשמנה לחמו חנוכה פ"ב והארכנו בזה הרבה בדרושים לחנוכה), ובכל זאת לא היה אצל אהרן שום חילוק בין הדלקת נר המערבי להדלקת שאר הנרות, ומזה נראה מעלת אהרן שגם מכשירי המצוה היו אצלו כהמצוה גופא, וזה שאמר לו הקב"ה שלך גדולה משלהם שאתה מיטיב ומדליק את הנרות, ואין מן הצורך שיהיה לך חלק בהחנוכה.

ונבא בזה לביאור הכתוב דבר אל אהרן ואמרת אליו, דיבור הוא לציווי הדלקת הנרות, ואמירה מלשון וה' האמירך היום (דברים כו, יח) הוא להורות שיש שבח ומעלה יתירה במצוה זו כשיהדר לעשות המכשירי מצוה באותו דביקות והתלהבות כהמצוה עצמה, שהרי עיקר המצוה הוא רק בנר המערבי ועל שאר הנרות אין ציווי מפורש, אלא בהעלותך את הנרות אל פני המנורה יאירו שבעת הנרות.

וע"ז ממשיך הכתוב ויעש כן אהרן, וברש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, וכבר צווחו בה קמאי מאי קמ"ל בזה וכי יעלה על הדעת שאהרן הכהן ישנה, ולדרכנו י"ל הכוונה שבא לומר שלא היה אצלו שום שינוי בין ההדלקה עצמה לההטבה המשמשת כהכנה להדלקה, וכן לא הוכר אצלו שום שינוי בין הדלקת הנר המערבי שהוא עיקר המצוה להדלקת שאר הנרות, וזהו שבחו של אהרן שהידר לעשות המכשירי מצוה כהמצוה עצמה, ואצל אהרן גם המכשירי מצוה היו דוחין את השבת כיון שהידר לעשותם כהמצוה עצמה, וכדמצינו אצל הידור מצוה (שבת קלג:): המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה וביאר בגמ' הטעם דבעינן זה קלי ואנוהו, ואצל אהרן לא היו שאר הנרות כעין צירוף אל מול פני המנורה, אלא יאירו **שבעת הנרות** שכל השבעת נרות היו אצלו בשוה, וזהו ג"כ המכוון בהיות המנורה מקשה להורות שחשיבות אחד לכולם, וכדברי הספורנו הנ"ל.

רואים בזה גודל ענין הכנה למצוה שהוא עוד יותר גדול מהמצוה עצמה, ולכן חשק אהרן כ"כ ליקח חבל בחנוכת המזבח, ועי' ההכנה למצוה ניכרת

החביבות להמצוה, כשאין ניגשים אל המצוה כמצות אנשים מלומדה, אלא מתוך התלהבות והתעוררות, ואז המצוה נראה אחרת לגמרי.

והנה ברמב"ן הביא דברי המדרש (במד"ר טו, ו) הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו, ומבאר הרמב"ן דאף לאחר חורבן בית המקדש מדליקין נרות חנוכה שנעשה הנס ע"י החשמונאים הכהנים, אך מ"מ יש לבאר איך יקרא לזה שקיימת לעד מאחר שאין מדליקין בכל ימות השנה כבזמן שביהמ"ק קיים, וביארו בספה"ק (עי' בתורת העולה להרמ"א ח"א פט"ז, ובשפת אמת בפרשתן) דקאי על התורה אור שאינה בטילה לעולם, וע"י לימוד התורה"ק מאירים את כל העולם, ובאור התורה אפשר להביא אורו של משיח, דאין הגליות מתכנסת אלא בזכות תנויי (ב"ב ה.).

יעזור השי"ת וירחם עלינו ועל כל כלל ישראל בכל מקום שהם ובכל מקומות מושבותיהם בכל אתר ואתר, בכלליות ובפרטיות ברוחניות ובגשמיות, לכל איש ואיש די מחסורו בבני חיי מזוני רויחי, ויעזור השי"ת שיתקיים בנו 'שלך לעולם קיימת' באור התורה, ועל ידי זה נזכה לאורו של משיח, וניגאל בגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

